

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΤΡΑΥΜΑΤΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ Ή ΜΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΑΙΝΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Εισαγωγή.

Οι ιστορικές ταινίες αποτελούν την κινηματογραφική μεταγραφή μιας ιστορικής οπτικής, που διατύπωσαν οι δημιουργοί τους και η οποία μέσω του κινηματογράφου συντηρεί ή και διαμορφώνει την ιστορική μνήμη¹.

Στο κείμενό μας θα σχολιάσουμε την ταινία των Αλέκου Σακελάριου και Χρήστου Γιαννακόπουλου *Οι Γερμανοί ξανάρχονται* (1948) που ασχολείται με τα πολιτικά χαρακτηριστικά της αστικής καθημερινότητας της Κατοχής και του Εμφυλίου, με σατιρική και διδακτική διάθεση. Θα περιγράψουμε το ιστορικό πλαίσιο και την ταινία και ακολούθως θα εξετάσουμε τον τρόπο προβολής των απόψεων των συγγραφέων, μέσω των κινηματογραφικών σκηνών και τον τρόπο που αυτή συμβάλει στην διαμόρφωση μιας εθνικής μνήμης και ταυτότητας.

¹ Φλιτούρης Λ, (0000), «Ο εμφύλιος στο 'σελιλοϊντ': Ιστορία και μνήμη» στο Ρ. Βαν Μπουσχότεν, Τα Βερβενιώτη κ.ά. (επιμ), Μνήμες και λήθη του ελληνικού εμφυλίου πολέμου, Επίκεντρο, σ. 387-388

Η ταινία και το ιστορικό πλαίσιο της εποχής.

Η ταινία είναι διασκευή του ομότιτλου θεατρικού έργου των ίδιων συγγραφέων. Πρόκειται για ένα «σατυρικό εφιάλτη»² στον οποίο ο πρωταγωνιστής, οικογενειάρχης που ζει σε μια αθηναϊκή αυλή μετά την λήξη των Δεκεμβριανών, έρχεται αντιμέτωπος με τις καθημερινές εμφύλιες πολιτικές έριδες και απογοητεύεται από την συμπεριφορά των συνανθρώπων του που ξεχνούν ότι πέρασαν πρόσφατα. Ένα μεσημέρι αποκοιμάται και ονειρεύεται ότι οι Γερμανοί ξανάρχονται και τα περασμένα δεινά επανεμφανίζονται.

Προβλήθηκε αρχικά στην Θεσσαλονίκη, επειδή δεν της παραχωρούσαν αίθουσα στην Αθήνα³. Είχε εμπορική επιτυχία με 136033 εισιτήρια.⁴ Είμαστε στην εποχή μετά τα Δεκεμβριανά, τις εκλογές της 31^{ης} Μαρτίου 1946, το δημοψήφισμα για την Βασιλεία, τα Έκτακτα Στρατοδικεία και την Λευκή Τρομοκρατία⁵.

Η προβολή της προκάλεσε δημόσιο διάλογο. Κατηγορήθηκε και από τις δύο αντιμαχόμενες παρατάξεις.. Για τον Ρίζο της Δευτέρας οι συγγραφείς είναι προδοτές⁶. Για την Εστία όργανα του ΚΚΕ. Ευνοϊκά σχόλια είχαν μερικές κεντρικές εφημερίδες⁷, εκφράζοντας τον νέο πολιτικό χώρο που εμφανίστηκε μετά τα Δεκεμβριανά⁸.

² Αυτός ο χαρακτηρισμός εμφανίζεται στους τίτλους της ταινίας.

³ Μουρατίδης Π. (2008) «Οι Γερμανοί ξανάρχονται... Τι έκανες στον πόλεμο Θανάση; Η ιστορική μαρτυρία και η πολιτική λειτουργία δύο σατυρικών κωμωδιών», περ. *Μνήμων* τ. 29 σ. 155

⁴ Finos Film στο <http://www.finosfilm.com/movies/view/7>

⁵ Μουρατίδης Π. ο. π. σ. 153

⁶ Το ΚΚΕ διαγράφει από τις τάξεις του τον Μίμη Φωτόπουλο λόγω της συμμετοχής και του ρόλου του στην ταινία. Δες Σταματοπούλου Ε. (2017) *Το νεοελληνικό θέατρο στα μεταπολεμικά χρόνια 1944-1967*, διδακτορική διατριβή, ΑΠΘ, σ. 307 υπ. 666.

⁷ Μουρατίδης Π. ο. π. σ. 159

⁸ Ο. π. σ. 163

Η προβολή των γεγονότων στην ταινία.

Η ταινία δεν αναφέρεται σε ιστορικά γεγονότα. Μεταφέρει την καθημερινότητα της περιόδου ενός μικροαστού συγκρίνοντάς την με αυτή της Κατοχής. Σκοπός της είναι η κριτική στις βίαιες πολιτικές έριδες και στην λησμονιά των πρόσφατων δεινών, δηλώνοντας, ταυτόχρονα, την απογοήτευσή από την συμπεριφορά των Συμμάχων⁹.

Ο πρωταγωνιστής επιστρέφοντας σπίτι του έρχεται αντιμέτωπος με διάφορες σκηνές πολιτικής βίαιης αντιπαράθεσης. Η πολιτική αντιπαλότητα βιώνεται σε ηπιότερη μορφή και μεταξύ των ενοίκων της αυλής. Η συμπεριφορά των οικογενειών έχει αλλάξει. Δυσανασχετούν για το φαγητό - ζητούν να είναι με ποιότητα (όχι σαφριδία), εύγευστο (τα παιδάκια σκληρά) πλούσιο (με σαλάτα). Το ψωμί δεν το εκτιμούν και ο σκύλος το περιφρονεί.

Η ταινία αναφέρεται και σε ζητήματα της Κατοχής. Η πολιτική διχόνοια υπάρχει και τότε και εκφράζεται με την διαφωνία στο τρελάδικο - θα πάνε στους δεξιούς ή στους αριστερούς αντάρτες. Οι καταδιωκόμενοι δραπέτες ονομάζονται «πατριώτες», όχι αντάρτες. Υπάρχουν συνεργάτες των Γερμανών. Η πείνα καταπολεμείται με το μαγείρεμα αγαπητών ζώων. Η «αχαριστία» των Συμμάχων έναντι της θυσίας των Ελλήνων εκφράζεται στην σκηνή του ραδιοφώνου, ενώ σατιρίζεται η «ξύλινη» γλώσσα των Αριστερών .

Φορέας των απόψεων των δημιουργών ο απολίτικος¹⁰ πρωταγωνιστής που εμφανίζεται ως η «κοινή λογική» και ο τρελός που προτείνει την συμφιλίωση.

⁹ Ο. π. σ. 157-158

¹⁰ Προτιμά το περιοδικό *Θησαυρός* και όχι τις εφημερίδες δεξιές ή αριστερές.

Η συμβολή της ταινίας στην διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας.

Οι συνθήκες της περιόδου από τη Κατοχή μέχρι και το 1974 δεν έδιναν τη δυνατότητα στους κινηματογραφιστές να ασχοληθούν με τον Εμφύλιο. Ελάχιστες είναι οι εξαιρέσεις, αν και η ρεαλιστική αναπαράστασή του δεν ήταν δυνατή λόγω της λογοκρισίας και των απαγορεύσεων¹¹.

Κάθε ταινία επηρεάζεται από την περίοδο που δημιουργείται και τις απόψεις των δημιουργών της. Απευθύνεται όμως και στο κοινό που έχει ζήσει ή έχει άποψη για τα γεγονότα που αναφέρεται. Η συνομιλία αυτή ανασυνθέτει μια ανεπίσημη ιστορία, συμμετέχοντας στην διαμόρφωση της συνείδησης και της μνήμης του κοινού¹².

Το ερώτημα της νομιμοποίησης του εμφύλιου πολέμου διατυπώνεται στο «ποιος φταίει» και όχι «ποιούς πολεμάμε»¹³. Η συγκεκριμένη ταινία δεν αναφέρεται σε νικητές και ηττημένους. Δεν αναζητά φταίχτες. Προτρέπει στην συμφιλίωση με ίση κατανομή των ευθυνών και προτείνει την λήθη. Για τους δημιουργούς ήττα έχει υποστεί ολόκληρος ο λαός. Για αυτό πρέπει να αφήσει τις ιδεολογικές διαφορές που μπορεί να τον οδηγήσουν σε ανελευθερία¹⁴.

Οι απόψεις τους δεν γίνονται δεκτές από την πλειοψηφία των πολιτικών δυνάμεων. Η χώρα θα παραμείνει διχασμένη, θα επικρατήσει η «Ιστορία των νικητών» και θα υποστούν διώξεις οι ηττημένοι.

¹¹ Βόγλης Π. (2006), «Από τις κάγκες στις κάμερες: ο Εμφύλιος στον ελληνικό κινηματογράφο» στο Φ Τομαή (επιμ) *Αναπαραστάσεις Πολέμου*, Παπαζήσης, σ. 105

¹² Φλιτούρης Λ, (0000), ο. π. σ. 388

¹³ Βόγλης Π. ο. π. σ. 117-118

¹⁴ Φλιτούρης Λ. ο. π. σ. 390

Επίλογος

Ασχοληθήκαμε με την ταινία *Οι Γερμανοί ξανάρχονται* όπου παρουσιάζεται η καθημερινότητα της Κατοχής και του Εμφυλίου με σατιρικό τρόπο. Οι συγγραφείς μέσω του κινηματογράφου εξέθεσαν τις απόψεις τους για τα γεγονότα που οι ίδιοι βίωναν, εκφράζοντας την δυσφορία τους για τις αιματηρές συγκρούσεις του Εμφυλίου, την απογοήτευση για την λησμονιά των δεινών της Κατοχής και την πίκρα για την συμπεριφορά των Συμμάχων. Τέλος δείξαμε τον τρόπο που η ταινία προσπάθησε να συμβάλει στην διαμόρφωση Εθνικής Συνείδησης και Ταυτότητας.

Βιβλιογραφία

- Βόγλης Π. (2006), «Από τις κάννες στις κάμερες: ο Εμφύλιος στον ελληνικό κινηματογράφο» στο Φ Τομαή (επιμ) *Αναπαραστάσεις Πολέμου*, Παπαζήσης.
- Μουρατίδης Π. (2008) «Οι Γερμανοί ξανάρχονται... Τι έκανες στον πόλεμο Θανάση; Η ιστορική μαρτυρία και η πολιτική λειτουργία δύο σατυρικών κωμωδιών», περ. *Μνήμων* τ. 29
- Σταματοπούλου Ε. (2017) *Το νεοελληνικό Θέατρο στα μεταπολεμικά χρόνια 1944-1967*, διδακτορική διατριβή, ΑΠΘ.
- Φλιτούρης Λ, (0000), «Ο εμφύλιος στο 'σελιλοϊντ': Ιστορία και μνήμη» στο Ρ. Βαν Μπουσχότεν, Τα Βερβενιώτη κ.ά. (επιμ), *Μνήμες και λήθη του ελληνικού εμφυλίου πολέμου*, Επίκεντρο
- Finos Film στο <http://www.finosfilm.com/movies/view/7>

Φιλμογραφία

- *Οι Γερμανοί ξανάρχονται* (1948)
Παραγωγή: Finos Film
Σκηνοθεσία: Αλέκος Σακελλάριος
Σενάριο: Αλέκος Σακελλάριος, Χρήστος Γιαννακόπουλος
Ηθοποιοί: Βασίλης Λογοθετίδης, Νίτσα Τσαγανέα, Ίλυα Λιβυκού, Μαρίνα Σμυρνάκη, Ωρα Βαζά, Γεωργία Βασιλειάδου, Λαυρέντης Διανέλλος, Βαγγέλης Πρωτοπαππάς, Λουκιανός Ροζάν, Μίμης Φωτόπουλος, Θεόφιλος Ασημακόπουλος, Γιώργος Βλαχόπουλος, Δημήτρης Ιλατζής, Γιώργος Καρέτας, Ρένος Κουλμάσης, Δημήτρης Καλογήρου, Μιχαήλ Λεσέγκο, Αλέξης Οφροσίμοφ, Κώστας Πετρισόπουλος, Στέφανος Στρατηγός, Ιωάννης Σχοινάς, Γιώργος Τσούχλος, Δημήτρης Χατζηαντωνίου, Γιάννης Χειμωνίδης, Χριστόφορος Χειμάρης, Χρήστος Τσαγανέας